

ПОШУКИ НОВИХ КОНЦЕПЦІЙ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ІННОВАЦІЙ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Сьогодні світ вступив у епоху повороту до нових життєвих цінностей, епоху зміни типу цивілізації. В сфері духовного виробництва ці цивілізаційні зрушення виявляються у формі переходу до нової стадії розвитку мислення та культури, до нової парадигми освіти.

На порозі XXI століття інтенсивно розвивається процес інтернаціоналізації освіти. Особливо активно він відбувається у масштабах геополітичних регіонів, що об'єднують країни з подібними умовами історичного розвитку і аналогічною соціально-економічною структурою.

Інтеграція України в світові та європейські процеси, реалізація концепції Європейського дому, наявність спільних інтересів і прагнення розвинених країн Європи до співробітництва, вступ України до Ради Європи ставлять перед молодого незалежною державою нові, більш складні завдання в суспільно-політичній, культурній і економічній галузях.

Вихід країни на європейські рубежі у виробничій сфері неминуче потребує такої підготовки та перепідготовки фахівців, яка б відповідала світовому рівню. Така підготовка неможлива без відповідних глобальних змін і нових підходів до організації професійної підготовки у вузах, без удосконалення змісту і програм не тільки спеціальних професійних дисциплін, а й розширення загальноосвітніх курсів.

Мета дослідження: з'ясувати та обґрунтувати психолого-педагогічні складові професійно-педагогічного розвитку майбутнього вчителя.

Завдання: 1) Здійснити аналіз науково-теоретичних досліджень з проблем професійного розвитку вчителя XXI століття; 2) Визначити основні ознаки професіоналізму педагога нової епохи; 3) Обґрунтувати нові концептуальні підходи до підготовки і професійного розвитку вчителя XXI століття.

Дослідження західних вчених (А. Флекснера, ДЖ. Керола, М. Алена, Х. Джонса та інших) показують, що системи вищої освіти в країнах ЄС мають високий ступінь різноманітності, багатомовності і несхожості культурного походження студентів; відмінності в термінах, загальному рівні, змісті і академічній структурі курсів; різниця у підходах до дослідницької діяльності студентів; і, нарешті, відмінності в асигнуваннях, які відбивають різні рівні соціоекономічного розвитку країн ЄС [7, с. 68].

Практично всі системи створювались, виходячи з національно- регіональної мети: а) задоволення національних потреб у відповідних спеціалістах (потреби ринку праці); б) передача національних культурних традицій і ціннісних орієнтацій. Формуючи єдиний ринок праці, держави-члени ЄС прагнуть до «європейської» освіти або до освіти із значним європейським компонентом, який стає тепер у самому широкому міждисциплінарному розумінні органічною частиною освітнього досвіду всього підростаючого покоління [7, с. 68].

Специфіка університетської освіти, як і раніше, визначається головними детермінантами університетської ідеї - фундаментальним характером отримуваних знань, дослідженням як іманентною сферою університетської діяльності, забезпеченням високого рівня культури, відкритістю взаємодії із соціальними підрозділами. Разом з тим, значна увага приділяється підвищенню індивідуальних можливостей у досягненні майстерності, ерудиції, інтелектуальної цілісності, дослідницьких результатів, а також взаєморозуміння, психологічного комфорту і морального задоволення, поряд із здібностями до застосування знань у напрямі вирішення реальних проблем [7, с. 69].

Аналіз матеріалів з питань перебудови вищої школи, опублікованих в періодичній пресі та інших виданнях, приводить до переконання, що головною причиною труднощів у

проведенні реформи вищої освіти є відсутність чіткої стратегії у підході до вирішення проблем, невизначеність того, що в цьому процесі є умовою, що механізмом, а що суттю вдосконалення підготовки фахівця.

Центральною ланкою цього процесу є визначення стратегії підготовки спеціаліста високого класу. Цей аспект є пріоритетним, бо тільки досконала система формування майбутнього фахівця здатна реалізувати замовлення суспільства на майбутнього суб'єкта професійної освіти нового типу.

Однак, до останнього часу практично відсутні обґрунтовані концепції, які б уможлилювали конструктивний, реалістичний підхід до вирішення проблем.

Аналіз показує, що недосконалість існуючої програми підготовки полягає, передусім, у розмитості, невизначеності критеріїв еталону, на який орієнтуються ВУЗи, готуючи спеціаліста вищої кваліфікації. За цих умов будь-які намагання поліпшити підготовку спеціаліста, підняти її «до рівня сучасних вимог» зводилися, як відомо, до таких реформацій навчального процесу, які в кінцевому рахунку позначилися лише на кількісних показниках ефективності навчання (ґрунтовніші знання, ширше коло вмій і НАВИЧОК, кращий їх зв'язок з практикою тощо). Якісний критерій нового фахівця через свою невизначеність і наукову необґрунтованість виключив можливість радикального впливу на якість підготовки [6, с. 252].

В нашій концепції ми виходимо з того, що важливішою цінністю яка характеризує вершину досконалості суб'єкта, як творчої особистості, є професіоналізм. По тому, якою є культура професіоналізму у сферах життя суспільства, можна судити про те, на якому рівні цивілізованості і суспільно-економічного прогресу воно перебуває.

Психологічний аналіз різних видів діяльності - процесуальної і результативної її сторони - дає можливість виділити ті компоненти, що в своїй єдності зумовлюють високу ефективність реалізації її програм.

Було встановлено, що фундаментальними структурними утвореннями професіоналізму є:

- специфічна структурованість знання предмету діяльності;
- достатній досвід діяльності;
- творчий характер включення набутого досвіду в процес пошуку оптимальних варіантів виконання завдання;
- наявність чіткого орієнтуючого образу стратегії і тактики виконання діяльності;
- сформованість методології професійного мислення [5, с. 86].

Принципова відмінність нового підходу до підготовки фахівця полягає в тому, що він орієнтований на підготовку майбутнього професіонала (формування реального професіонала в умовах вузівського навчання виявляється неможливим, оскільки відсутня вирішальна передумова його ставлення - систематична професійна діяльність, професійний досвід).

Спеціальними дослідженнями встановлено, що центральною ланкою професіоналізму в структурі будь-якої діяльності є методологія професійного мислення і сформовані на його основі моделі ефективних практичних дій.

Зважаючи на виявлені характеристики, «професіоналізм» можна визначити як інтелектуальну і практичну готовність фахівця сприймати проблемну ситуацію і проблему в ситуації як цілісну структуру у взаємозв'язку і суперечностях усіх її елементів, передбачати фактори, тенденції розвитку ситуації, і на цій основі визначати стратегію і тактику ефективного вирішення проблеми.

Орієнтація на розвиток методології професійного мислення, як пріоритетного в стратегії підготовки фахівця, радикально змінює спрямованість і зміст навчального процесу у вузі, підпорядковуючи його основній меті - формуванню інтелектуальних і практичних структур, що виступають як основа майбутнього професіоналізму.

Перехід до нової програми підготовки фахівця потребує її всебічного наукового забезпечення. З цією метою необхідно:

1. Розгорнути дослідження по з'ясуванню особливостей професіоналізму мислення і його структури в різних сферах діяльності. Об'єктами наукового вивчення мають виступати професіонали.

2. На основі одержаних результатів розробити по кожному фаху спецкурси з педагогічних дисциплін, які потрібно читати студентам починаючи з першого року їх навчання. Питання, що в ньому будуть поставлені, орієнтовно повинні забезпечити:

а) глибоке розуміння того, що являє собою обраний фах як компонент економічної чи духовної життєдіяльності суспільного організму;

б) поняття професіоналізму в діяльності, давати модель професіонала та показувати механізм його становлення;

в) формувати у студентів систему уявлень про пріоритети професійних цінностей;

г) орієнтувати студентів на попередню самооцінку своєї психологічної і потенційно-практичної готовності до обраної професії;

д) давати систему критеріїв, за якими будуть оцінюватися успіхи студентів в оволодінні фахом.

3. Поліпшення теоретичної фахової підготовки потребує перегляду змісту і структури навчальної інформації, вміщеної в різних джерелах з погляду її відповідності, завданням формування професійного мислення і внесення принципових змін в методи навчання студентів з професійних знань. З цією метою доцільно:

а) провести структурно-логічний аналіз змісту навчальних дисциплін з фаху; визначити систему основних понять і характер логічних зв'язків між ними;

б) визначити у блоках навчальної інформації елементи стратегії і покласти їх в основу конструювання конкретних методик;

в) звернути особливу увагу на необхідність графічного моделювання структури знання, в процесі подачі навчальної інформації, з метою акцентуації методологічного її аспекту.

4. Зважаючи на важливу роль у формуванні професіоналізму практичного досвіду, набутого фахівцем в процесі виробничої діяльності, необхідно переглянути і докорінно вдосконалити, у ряді ланок, усю систему практичної підготовки студента, максимально наблизивши її до реальних умов діяльності. Організація «допрофесійного досвіду» має об'єднати всі види практичних робіт, виробничу практику, науково-дослідну роботу студентів, у систему, підпорядковану меті цілеспрямованого формування у них професійного мислення при аналізі конкретних педагогічних ситуацій у виборі способів дій. В цьому зв'язку необхідно розробити науково-обґрунтовану програму допрофесійної практичної підготовки студентів, яка давала б можливість:

а) наближати його до реальних педагогічних ситуацій і на їх моделях розкривати складність і різноманітність проблем, з якими може зустрітися починаючий вчитель під час роботи зі школярами і як фахівець повинен їх розв'язувати;

б) програмувати пошукову діяльність, орієнтуючи її на виявлення компонентів стратегії в аналізі проблемних ситуацій і прогнозуванні пізнавальних та практичних задач, на шляхи визначення оптимальних тактичних рішень в конкретних умовах професійно-педагогічної діяльності;

в) забезпечувати одержання студентами достатньої інформації про ступінь відповідності його дій еталонній моделі, усвідомлення припущених в пізнавальних чи практичних діях помилок і розуміння їх причин. Створення системи, що відповідала б цим умовам, дасть можливість підвищити ефективність формування допрофесійного практичного досвіду студентів, стане своєрідним тренінгом професійного мислення, вмінь і навичок майбутнього фахівця [2, с. 25-30].

Для того, щоб модель забезпечила оцінку рівня готовності випускника до праці, тобто ефективність процесу професійної підготовки у вузі, необхідно: 1) точно визначити її структурні компоненти; 2) однозначно виявити параметри; 3) обґрунтувати систему

показників. Таким чином, науково обґрунтована модель випускника дасть можливість не лише одержати інформацію про різнорівневий кінцевий результат, а й оцінити готовність спеціаліста чи магістра до виконання своїх професійних обов'язків, а також зробити висновок про ефективність професійної діяльності вузу, факультету, певної кафедри тощо.

Перший компонент - це професійна характеристика особистості майбутнього вчителя, яка виявляє рівень його психолого-педагогічної підготовки. Названий компонент включає, перш за все, такі головні параметри психолого-педагогічної підготовки студентів до навчальної роботи у загальноосвітній школі: усвідомлення мети навчання і освіти у всебічному розвитку особистості; вміння здійснювати навчальну взаємодію з учнями на рівні співробітництва і співтворчості, застосовуючи індивідуальні, групові та фронтальні форми роботи; вміння організовувати навчальний процес, забезпечувати різні рівні розвитку пізнавальної активності учнів з урахуванням їх індивідуальних особливостей, здібностей, інтересів; вміння вимірювати вихідний і кінцевий рівні знань учнів, здійснювати об'єктивний особистісно-гуманний підхід до контролю і оцінки їх знань.

До цього компоненту входить також психолого-педагогічна підготовка вчителя до виховної роботи з дітьми та взаємодії з оточенням: володіння психолого-педагогічними методами дослідження і діагностики розвитку особистості учня та колективу, уміння здійснювати морально-естетичне виховання учня як особистості громадянина України, вміння формувати естетичні смаки учнів, сприяти самовихованню школярів, самореалізації дитини як неповторної індивідуальності та ін.

Перший компонент також включає психолого-педагогічну підготовку до самовдосконалення вчителя: володіння методами самоаналізу для адекватної самооцінки; вміння використовувати в педагогічній діяльності передовий педагогічний досвід, досягнення педагогічної науки, національної культури, традицій та звичаїв свого народу; вміння володіти собою, власною емоційно-вольовою саморегуляцією та іншими професійно-педагогічними вміннями. Слід зауважити, що при такому підході все залежить від індивідуальних здібностей, бажань, рівня самооцінки майбутнього вчителя, сфери його притягань [1, с. 45].

Другий компонент моделі - це системи умінь і навичок, необхідних для підготовки вчителя з спеціальності: а) до навчальної роботи; б) до виховної роботи з дітьми та взаємодії з оточенням; в) до самовдосконалення вчителя з своєї навчальної дисципліни [1, с. 45].

Третій основний компонент моделі випускника - це його світоглядно-культурологічна підготовка в єдності двох ланок (навчальної і виховної роботи з дітьми та взаємодії з оточенням) [1, с. 45].

Сьогодні ми переконалися, що лише багаторівнева система підготовки спеціалістів найбільш повно відповідає перехідному періодові, забезпечує можливість різних шляхів і ступенів професійної освіти, сприяє подоланню суперечностей між пізнавальними здібностями особистості і обмеженістю засобів, які має суспільство, для задоволення її потреб в одержанні професійних знань.

Дотримання певної моделі випускника дозволить піднести загальний рівень формування особистості вчителя, підготувати кадри для нових типів шкіл, забезпечити інтеграцію національної освіти до світового освітнього простору, інтенсивніше обмінюватися досвідом формування спеціалістів з передовими зарубіжними країнами. Сьогодні ми готові поділитися своїми надбаннями, взяти на озброєння передові ідеї їх технологій навчання і завдяки цьому взаємозбагачуватися.

Література:

1. Бойко А. М. Побудова науково - обґрунтованої моделі випускника як умова забезпечення багаступеневої освіти у вищій педагогічній школі // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Вища освіта в Україні: Реалії, тенденції, перспективи розвитку», Частина перша «Нова парадигма вищої освіти». – К. – 1996. – С. 43-46.
2. Дмитренко Т.А., Филатова И.И. Система показателей качества знаний студентов и пути их совершенствования// Педагогика, психология и методико-биологические проблемы физического воспитания и спорта: Сборник науч.раб. по ред. Ермакова С.С., - Харьков: ХХПИ, 1999. - №2. – С. 25-30.
3. Концепція педагогічної освіти. Інформаційний збірник Міністерства освіти України. - №8. – 1999, квітень. – С.9-25.
4. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. – К.: Грамота, 2005. – 448с.
5. Минько В. М. Про деякі тенденції розвитку педагогічної освіти в розвинених країнах Західної Європи // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Вища освіта в Україні: Реалії, тенденції, перспективи розвитку», Частина друга «Інтеграція вищої освіти України в єдиний освітній простір». – К. – 1996. – С. 85-87.
6. Осаволюк А.А. О некоторых тенденциях образования на современном этапе // Білоруська початкова школа: проблеми і перспективи розвитку: Матеріали V Міжнародної науково – практичної конференції.– Мозир: УА МДПУ. – 2005. – С. 251- 253.
7. Пуховська Л. П. Вища освіта у загальноєвропейському освітньому просторі // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Вища освіта в Україні: Реалії, тенденції, перспективи розвитку», Частина друга «Інтеграція вищої освіти України в єдиний освітній простір». – К. – 1996. – С. 67-71.

У статті обґрунтовано погляди на деякі аспекти теоретико-методологічних досліджень використання інноваційних технологій у фаховій підготовці майбутнього вчителя.

Ключові слова: інновація, професійна освіта, майстерність.

В статье обоснованы взгляды на некоторые аспекты теоретико-методологических исследований использования инновационных технологий в профессиональной подготовке будущего учителя.

Ключевые слова: инновация, профессиональное образование, мастерство.

In the article grounded looks to the some aspects of theoretical and methodical research works on the use of the innovation technology in training of the future teacher.

Key words: innovation, professional education, skills.

УДК 378.12:61

ББК 74.58

Г.Б. Паласюк
м. Тернопіль, Україна

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ МЕДСЕСТЕР НА ЗАСАДАХ НЕПЕРЕРВНОЇ СТУПЕНЕВОЇ ОСВІТИ

Сучасне суспільство характеризується швидкими змінами у всіх сферах життя, які вимагають все вищого рівня освіченості особистості. Тому перед освітою постає надзвичайно складне завдання – підготовка нової генерації молодих фахівців, здатних виконувати свої професійні обов'язки на рівні світових стандартів.

Це в першу чергу стосується медичної освіти, оскільки проблема здоров'я народу повинна бути пріоритетною в державі і може бути вирішена, насамперед, за рахунок оптимізації підготовки медичних фахівців. Навчальні заклади повинні готувати не просто персонал для медичних установ, а фахівців, здатних співпрацювати в умовах науково-технічного прогресу та конкуренції на ринку праці. Адже незаперечним є факт, що питання якості надання медичної допомоги населенню прямо залежить від якості медичних кадрів.